

Etikkrådets arbeid under kriteriet for menneskerettigheter

I retningslinjenes § 3 heter det: «Observasjon eller utelukkelse kan besluttes for selskaper der det er en uakseptabel risiko for at selskapet medvirker til eller selv er ansvarlig for grove eller systematiske menneskerettsbrudd...»

I vurderingen av hva som utgjør brudd på menneskerettighetskriteriet i de etiske retningslinjene, baserer rådet seg på internasjonalt anerkjente konvensjoner og autoritative tolkninger av disse. Rådet har i 2016 arbeidet med mange ulike problemstillinger under dette kriteriet, men hovedaktiviteten har vært undersøkelsene i tekstilindustrien i Sørøst-Asia og selskaper i bygningsindustrien og servicenæringen i Qatar.

Fondet er investert i et stort antall tekstilselskaper, fra spinnerier til store merkevareselskaper, i mange forskjellige land. Etikkrådets arbeid er rettet mot selskaper som har egen produksjon av tekstiler. Ut i fra Etikkrådets mandat vil en kjøpers medvirkning til menneskerettighetsbrudd kunne være et komplisert spørsmål. Det er derimot ingen tvil om at et selskap har ansvar for slike brudd når de skjer i egen virksomhet. Rådet mener derfor også at terskelen for hva som kan aksepteres av normbrudd i selskapets egen virksomhet, må være lavere enn når et selskap kan kobles til andres normbrudd. Som arbeidsgiver har et selskap et selvstendig ansvar for sine ansatte og for å hindre at deres rettigheter krenkes.

Av de rundt 500 selskapene i fondet som hører til tekstilbransjen, er det over 100 som driver egne produksjonsanlegg. På bakgrunn av dette er ca 30 selskaper med egen produksjon og med virksomhet i land der det er rapportert om svært dårlige arbeidsforhold i tekstilfabrikkene valgt ut for nærmere undersøkelser. Fra sommeren 2015 og til og med 2016 er det gjennomført undersøkelser ved 12 fabrikker i Kambodsja og Vietnam, og det pågår ytterligere undersøkelser av flere.

Undersøkelsene av arbeidsforholdene ved fabrikkene gjennomføres av konsulenter, blant annet gjennom intervjuer med arbeidere, og det er også foretatt enkelte fabrikkinspeksjoner. Undersøkelsene har vist at arbeidsforholdene ved fabrikkene generelt er dårlige. Tvungen overtid, ulovlige lønnstrekk, diskriminering og trakassering av arbeiderne er ikke uvanlig. I enkelte fabrikker er det indikasjoner på helseskadelige arbeidsforhold som følge av høye støvkonsentrasjoner, støv, kjemikalier og varme. I flere av selskapene har fabrikkledelsen gjennomført tiltak for å forhindre at arbeiderne organiserer seg. Det er i svært liten

grad funnet barnearbeid, men i noen fabrikker arbeider ungdom under 18 år uten at det blir tatt hensyn til deres særskilte behov for beskyttelse.

På bakgrunn av undersøkelsene har så langt rundt 10 selskaper fått tilsendt utkast til tilråding om utelukkelse. Flere av selskapene har etter dette tatt kontakt med rådet og satt i gang tiltak for å bedre arbeidsforholdene. Det er en stor utfordring både å vurdere terskelen for hva som utgjør grove eller systematiske menneskerettighetsbrudd i tekstilindustrien og framtidig risiko. Rådet har tidligere lagt til grunn at det kan være tilstrekkelig med noen få menneskerettighetsbrudd hvis de er grove, mens bruddene ikke behøver å være like grove hvis de er systematiske. Systematiske normbrudd indikerer et handlingsmønster fra selskapets side der normbrudd er et normalt element i selskapets virksomhet. I en slik situasjon vil det neppe være tilstrekkelig at selskapet retter opp de normbruddene som er avdekket, med mindre selskapet også kan godtgjøre at det har ledelsessystemer på plass og har innført tiltak som vil bidra til en permanent bedring av arbeidsforholdene – med andre ord som reduserer den fremtidige risikoen for at selskapet blir ansvarlig for normbrudd.

Etikkrådet vil fortsette arbeidet med tekstilproducentene i 2017 og utvide undersøkelsen til også å omfatte selskaper med virksomhet i India og Bangladesh.

Etikkrådet har i 2016 også undersøkt selskaper i bygningsindustrien og servicenæringen i Qatar. Arbeiderne i disse industriene i Gulfstatene er nesten alltid migranter fra blant annet Nepal, Bangladesh, India eller Pakistan. Noen arbeidere ser ut til å være utsatt for tvangsarbeid for eksempel ved at de må sette seg i gjeld for å betale rekrutteringsavgifter. I rekrutteringen blir arbeiderne dessuten ofte villedet om arbeidsforhold og lønn. De kommer dermed i et sterkt avhengighetsforhold til sin arbeidsgiver. Arbeiderne har som regel lite kunnskap om hvilke rettigheter de har. Rådet har identifisert flere selskaper i fondet der risikoen for medvirkning til menneskerettighetsbrudd er særlig stor. Det er gjennomført undersøkelser av fem selskaper så langt. Etikkrådet vil fortsette arbeidet med å identifisere og utrede selskaper i Gulfstatene i 2017.